

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUS ZOOONOSEISTA ANNETUN MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUKSEN 33 §:N VÄLIAIKAISESTA MUUTTAMISESTA ANNETUN MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUKSEN VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSEN MUUTTAMISESTA

TIIVISTELMÄ

Zoonooseista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 33 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (111/2022) voimaantulosäännöstä ehdotetaan muutettavaksi. Aikaisemmin tehdyllä, vuoden 2023 loppuun asti voimassa olevalla muutoksella on mahdollistettu se, että Ruokavirasto voi harkinnanvaraisesti määrätä sikoja lopetettaviksi salmonellatapauksissa ja eläinten omistajalla on mahdollisuus saada salmonellatartunnan vuoksi lopetetuista sioista osittaista korvausta valtion varoista. Asetuksen voimaantulosäännöstä ehdotetaan muutettavan siten, että korvausmahdollisuus salmonellatartunnan vuoksi lopettavista sioista olisi voimassa vuoden pidempään eli vuoden 2024 loppuun. Muutosta ehdotetaan, jotta voidaan varmistaa nykyisen salmonellavalvontaohjelman jatkuminen ja saadaan aikaa pysyvämmän ratkaisun luomiseksi salmonellariskinhallinnan tukemiseen.

SAMMANDRAG

Det föreslås att ikraftträdandebestämmelsen i jord- och skogsbruksministeriets förordning (111/2022) om temporär ändring av 33 § i jord- och skogsbruksministeriets förordning om zoonoser ändras. Genom den tidigare ändringen som gäller till utgången av 2023 blev det möjligt för Livsmedelsverket att efter prövning besluta att svin ska avlivas i salmonellafall och för djurens ägare att få partiell ersättning från statens medel för svin som avlivats på grund av salmonellasmitta. Det föreslås att ikraftträdandebestämmelsen i förordningen ändras så att möjligheten till ersättning för svin som avlivats på grund av salmonellasmitta ska gälla ett år längre, dvs. till utgången av 2024. Ändringen föreslås för att säkerställa att det nuvarande salmonellaövervakningsprogram fortsätter och för att få tid att skapa en mer bestående lösning för att stödja hanteringen av salmonellarisken.

TAUSTA JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Euroopan unionin lainsäädäntö ja salmonellaerityistakuut

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/99/EY tietyjen zoonoosien ja niiden aiheuttajien seurannasta, neuvoston päätöksen 90/424/ETY muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 92/117/ETY kumoamisesta, jäljempänä *Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/99/EY*, edellytetään jäsenmaiden seuraavan tiettyjä zoonooseja ja niiden aiheuttajia. Seuranta on tehtävä kunkin zoonoosin tai sen aiheuttajan kannalta sopivimmassa kohdassa elintarvikeketjua. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/99/EY edellytetään muun muassa salmonellan seuranta.

Salmonellan ja muiden elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonoosien aiheuttajien valvonnasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2160/2003, jäljempänä *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 2160/2003*, tavoitteena on, että zoonoosien aiheuttajat havaitaan ja niitä valvotaan asianmukaisin ja tehokkain toimenpitein kaikissa oleellisissa

elintarvike- ja rehuketjun vaiheissa. Tarkoituksena on vähentää zoonosien aiheuttajien esiintyvyyttä ja pienentää niiden kansanterveydelle aiheuttamaa riskiä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 2160/2003 on yhdenmukaistettu salmonellan valvontaa Euroopan unionissa. Edellä mainitun asetuksen liitteen II B osassa säädetään salmonellanäytteenoton vähimmäisvaatimuksista. Salmonellanäytteenottovelvoitteet koskevat siipikarjaa ja sikoja. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 2160/2003 myös säädetään kansallisten salmonellavalvontaohjelmien vaatimuksista.

Salmonellaa on torjuttu Suomessa menestyksekkäästi vuosikymmenien ajan. Salmonellan matalan esiintyvyyden ansiosta Suomelle myönnettiin salmonellaerityistakuut Suomen liittyessä Euroopan unioniin. Samalla Suomen kansallinen salmonellavalvontaohjelma hyväksyttiin Suomen esittämän eräiden elävien eläinten ja eläintuotteiden salmonellatarkastuksia koskevan toimenpideohjelman hyväksymisestä annetulla Euroopan komission päätöksellä 94/968/EY. Erityistakuut koskevat naudan-, sian- ja siipikarjanlihaa sekä kananmunia. Jos näitä elintarvikkeita tuodaan Suomeen, niiltä edellytetään salmonellavapautta. Euroopan unionissa tavaroiden vapaan liikkuvuuden rajoittaminen elintarviketurvallisuussyistä on hyvin poikkeuksellista. Vastaavat erityistakuut kuin Suomella on Euroopan unionin jäsenmaista ainoastaan Ruotsilla.

Vuonna 2020 Suomi esitti komissiolle salmonellavalvontaohjelmaansa muutoksia, jotka koskivat näytteiden tutkimisessa käytettäviä tutkimusmenetelmiä ja tutkittavien näytteiden määrää. Ohjelman muutokset hyväksyttiin salmonellan valvontaa tietyissä elävissä eläimissä ja eläinperäisissä tuotteissa koskevien Suomen ja Ruotsin kansallisten ohjelmien muutosten hyväksymisestä annetulla komission täytäntöönpanopäätöksellä (EU) 2021/477.

Kansallinen lainsäädäntö

Eläintautilaissa (76/2021) säädetään pakollisesta zoonosivalvonnasta, joka on käytännössä salmonellavalvontaa. Tarkemmat säännökset eläinten pitopaikkojen salmonellavalvonnasta on annettu eläintautilain 11 §:n 2 momentin, 32 §:n 4 momentin, 34 §:n 3 ja 4 momentin, 35 §:n 2 momentin, 66 §:n 4 momentin, 69 §:n 5 momentin ja 73 §:n 4 momentin nojalla maa- ja metsätalousministeriön asetuksella zoonooseista (316/2021), jäljempänä *MMM:n zoonosiasetus*.

MMM:n zoonosiasetuksen 33 §:n 2 momentissa säädetään eläintautilain 35 §:n 2 momentin nojalla siitä, ettei viranomainen voi määrätä nautoja, sikoja, kanoja tai kalkkunoita lopetettaviksi salmonellatartunnan hävittämiseksi. Lopetetuista eläimistä voi saada eläintautilain 83 §:n mukaista korvausta valtion varoista vain silloin, kun viranomainen on tehnyt eläinten lopettamisesta päätöksen. Jos viranomainen ei voi tehdä lopetuspäätöstä, ei eläinten omistaja voi saada korvausta valtion varoista. MMM:n zoonosiasetuksen 33 §:n 2 momenttia kuitenkin muutettiin väliaikaisesti maa- ja metsätalousministeriön asetuksella zoonooseista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 33 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (111/2022), joka tuli voimaan 10.2.2022. Väliaikaisella muutoksella mahdollistettiin se, että viranomainen voi vuoden 2023 loppuun asti määrätä sikoja lopetettaviksi salmonellan hävittämiseksi.

Koska sikojen lopettamispäätökset mahdollistettiin salmonellatartuntojen yhteydessä, sikojen omistajille tuli mahdollisuus saada salmonellan vuoksi lopetetuista sioista korvausta valtion varoista. MMM:n zoonosiasetuksen 33 §:n 2 momentin väliaikaisen muutoksen rautessa viranomainen ei enää voi määrätä sikoja lopetettaviksi salmonellan hävittämiseksi eikä sikojen omistajilla ole enää mahdollisuutta saada salmonellan vuoksi lopetetuista eläimistä korvausta valtiolta.

Sikojen vieni teurastettaviksi on edelleen mahdollista myös silloin, kun pitopaikassa on todettu tai siellä epäillään salmonellatartuntaa. Maa- ja metsätalousministeriön elintarvikehygieniasta antaman asetuksen (318/2021) 51 §:n mukaan tällaiset eläimet on teurastettava erillään muun teurastuksen jälkeen. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa elintarvikevalvonnasta (315/2021), jäljempänä *MMM:n elintarvikevalvonta-asetus*, säädetään salmonellatartunnan saaneesta pitopaikasta peräisin olevien eläinten lihan käsittelyvaatimuksista. MMM:n elintarvikevalvonta-asetuksen 12 §:n mukaan teurastamossa toimivan virkaeläinlääkärin on määrättävä tällaisesta pitopaikasta peräisin olevien eläinten liha tai sitä sisältävät valmisteet kuumennettaviksi kauttaaltaan vähintään 70 °C:seen Suomessa sijaitsevassa lihavalmistajien valmistukseen hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa. Käytännössä pitopaikan salmonellatartunnan yhteydessä eläimiä on ollut vaikeaa saada myydyiksi teurastamoille, minkä vuoksi ne on useimmiten jouduttu lopettamaan.

Salmonellavalvonnan tausta ja tarkoitus

Salmonellavalvontaa tehdään kansanterveydellisistä syistä. Salmonellan aiheuttamat infektiot ovat merkittävä kansanterveydellinen ongelma EU:ssa ja muualla maailmassa¹. Vuonna 2021 salmonella oli toiseksi yleisin ihmisillä todettu zoonositartunta ja yleisin ruokamyrkytys-epidemioiden aiheuttaja EU:ssa. Salmonelloosiin sairastuneista 38,1 % tarvitsi sairaalahoitoa ja kuolleisuus salmonelloosiin oli 0,18 %¹.

Siat ovat sekä maailmanlaajuisesti että EU-tasolla merkittävä lähde ihmisten salmonelloosille^{2,3,4,5}. On arvioitu, että EU-tasolla ihmisten salmonelloositapauksista 31,1 % on peräisin sikareservuaarista ja kahdeksassa EU-maassa siat ovat merkittävin ihmisten salmonelloosin lähde³. Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen vuosien 2015–2019 ruokamyrkytys-epidemioiden kerättyä tietoa analysoimalla arvioitiin, että Euroopassa sianliha on toiseksi tärkein lähde salmonellaepidemioiden hetimiten jälkeen⁶.

Suomalaisen salmonellavalvontaohjelman tavoitteena on pitää salmonellan esiintyvyys matalana eläimissä ja elintarvikkeissa. Tarkoituksena on havaita ja valvoa salmonellaa elintarvikeketjun alkupäässä ja näin estää tartunnat ihmisiin mahdollisimman tehokkaasti.

Suomessa ihmisten salmonellatartunnoista vain noin 15 % on kotimaassa saatuja. Kotimaassa saaduissa tartunnoissakin on usein taustalla ulkomaista alkuperää oleva elintarvike. Vuonna 2020 matkustus väheni covid-19-pandemian vuoksi ja salmonellatapausten kokonaismäärä Suomessa väheni 56 % vuoteen 2019 verrattuna⁷.

Salmonellatartunta ihmisellä luokitellaan yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi (tartuntataudeista annettu valtioneuvoston asetus 146/2017). Yleisvaarallisen tartuntataudin tutkimus, hoito ja hoitoon määrätty lääkkeet ovat potilaalle maksuttomia (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettu laki 734/1992).

¹EFSA ja ECDC (European Food Safety Authority ja European Centre for Disease Prevention and Control). (2022). [The Europe-an Union One Health 2021 Zoonoses Report](#). EFSA J. 20(12): 7666.

²Bonardi, S. (2017). [Salmonella in the pork production chain and its impact on human health in the European Union](#). Epidemiol Infect. 145(8): 1513-1526.

³De Knecht, L. V. *et al.* (2015). [Attributing foodborne salmonellosis in humans to animal reservoirs in the European Union using a multi-country stochastic model](#). Epidemiol Infect. 143(6): 1175-86.

⁴EFSA Panel on Biological Hazards. (2010). [Scientific Opinion on a Quantitative Microbiological Risk Assessment of Salmonella in slaughter and breeder pigs](#). EFSA J. 8(4):1547. doi:10.2903/j.efsa.2010.1547.

⁵Ferrari, R. G. *et al.* (2019). [Worldwide Epidemiology of Salmonella Serovars in Animal-Based Foods: a Meta-analysis](#). Appl Environ Microbiol. 85(14): e00591-19. doi: 10.1128/AEM.00591-19.

⁶Chanamé Pinedo, L. *et al.* (2022). [Sources and trends of human salmonellosis in Europe, 2015–2019: an analysis of outbreak data](#). Int. J. Food Microbiol., 379. <https://doi.org/10.1016/j.ijfoodmicro.2022.109850>.

⁷Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021). [Tartuntataudit Suomessa 2020](#).

Sikojen salmonellavalvontaohjelma ja sen kustannukset

Sikojen salmonellavalvontaohjelman tavoite on pitää salmonellan vuosittainen esiintyvyys sioissa alle 1 %:ssa ja sianlihassa alle 0,5 %:ssa. Salmonellavalvontaohjelma sisältää näytteenottoa salmonellan varalta elintarvikehuoneistoissa ja eläinten pitopaikoissa. Kaikissa sikoja teurastavissa teurastamoissa otetaan ruhoista imusolmukenäytteitä ja pintasivelynäytteitä. Sianlihaa leikkaavissa leikkaamoissa otetaan lihamurskanäytteitä. Otettavien näytteiden määrä riippuu kyseessä olevan elintarvikehuoneiston tuotantomäärästä. Lisäksi tietyissä sikojen pitopaikoissa otetaan säännöllisesti ulostenäytteitä. Tämän lisäksi tutkitaan kaikki sellaiset sikojen pitopaikat, joissa epäillään salmonellatartuntaa. Salmonellaepäily tai varmistunut salmonellatartunta pitopaikassa johtaa eläintautilain mukaisesti viranomaistoimenpiteisiin.

Salmonellavalvontaohjelman mukaisen näytteenoton lisäksi elinkeino ottaa omia näytteitä salmonellan varalta ja tekee salmonellatartuntojen ehkäisyyn tähtäviä toimenpiteitä omaehtoisesti. Myös elinkeinon omaehtoisessa näytteenotossa pitopaikassa todettu salmonellatartunta johtaa viranomaistoimenpiteisiin.

Salmonellaa valvotaan myös rehuissa. Rehuja tutkitaan salmonellan varalta sekä viranomaisnäytteenotoin että osana toimijoiden omavalvontaa. Rehulain (1263/2020) mukaan eläinten ruokintaan käytettävät rehut eivät saa sisältää salmonellaa.

Ennen MMM:n zoonosiasetuksen väliaikaista muuttamista valtio ei korvannut mitään salmonellatartunnasta pitopaikalle aiheutuneita kustannuksia, vaan sikalayrittäjät vastasivat kaikista kustannuksista itse. Kustannuksia aiheutuu menetetyistä eläimistä, tilojen puhdistuksesta ja desinfektiosta sekä katetuottomenetyksistä. Emakko- tai yhdistelmäsikalan salmonellatartunnasta aiheutuu erityisen suuret kustannukset, koska eläinten lopettamisen jälkeen porsastuotanto on rakennettava kokonaan uudestaan. Sikalayrittäjät ovat kuitenkin saaneet kustannuksiin korvauksia salmonellan varalle otetuista vakuutuksista, mutta saatavilla oleva vakuutusurva on heikentynyt viime aikoina merkittävästi⁸. Useat sikayrittäjät ovatkin ajautuneet taloudelliseen ahdinkoon. Taloudelliset syyt saattavat johtaa siihen, ettei sikalan toimintaa pystytä jatkamaan salmonellatartunnan jälkeen. Huonompi vakuutusurva on heikentänyt koko sikasektorin luottoluokitusta, mikä vaarantaa sianlihantuotannon jatkuvuuden Suomessa.

MMM:n zoonosiasetuksen väliaikaisen muutoksen voimaantulon (10.2.2022) jälkeen valtion varoista on tähän mennessä maksettu korvauksia sikojen salmonellatartuntojen vuoksi kaikkiaan noin 504 000 €. Summasta maksettiin noin 19 000 € vuonna 2022 ja noin 485 000 € vuonna 2023. Korvauksia on maksettu neljälle sikalayrittäjälle, kuuden eri sikalan salmonellatapausten johdosta. Lihasikaloita on ollut kolme, emakkosikaloita kaksi ja välikasvattamoita yksi. Tällä hetkellä on vireillä kolme korvaushakemusta. Näiden korvaustarpeen arvioidaan olevan noin 209 000 €. Lisäksi salmonellatartunta on todettu yhdessä jalostussikalassa ja yhdessä lihasikalassa, mutta tapausten tarkempi selvittäminen on vasta käynnistymässä. Vuoden 2023 loppuun saakka voimassa olevan asetusmuutoksen mukaisesti korvauksiin oli laskennallisesti varattu 5,0 milj. euroa.

Lopetetut eläimet muodostavat noin kolmanneksen sikalan salmonellatartunnasta aiheutuvista kokonaiskustannuksista. Eläintautilain 83 §:n 3 momentin nojalla omistajalla on oikeus saada viranomaisen päätöksellä lopetetusta eläimestä korvauksena enintään kolme neljäsosaa eläimen käyvästä arvosta tai vakiokorvauksesta, josta on vähennetty eläimen jäännöskäyttöarvo. Näin ollen pääosa salmonellatartunnasta aiheutuvista kustannuksista on yhä sikalayrittäjien tai vakuutusyhtiöiden vastuulla.

⁸Niemi, J.K., Heinola, K. & Latvala, T. (2023). [Salmonellatorjunnan taloudellisten riskien hallinnan tukemisen vaihtoehdot](#). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 15/2023. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 64 s.

TAVOITTEET JA VAIKUTUKSET

Ehdotus MMM:n zoonosiasetuksen 33 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen voimaantulosäännöksen muuttamisesta liittyy Petteri Orpon hallituksen ohjelman *Vahva ja välittävä Suomi* kohdan ”6.6 Suomi elää maaseudusta ja metsistä” alakohtaan ”Maaseutualoille tulevaisuuden näkymiä”. Alakohdan mukaan eläintauteja torjutaan aktiivisesti ja tautirahastojen perustamista selvitetään. Ehdotuksen tavoitteena on varmistaa hyvän salmonellatilan säilymisen edellytykset turvaamalla salmonellan vastustaminen sioilla siihen asti, kunnes pidempiaikainen ratkaisu salmonellariskinhallintaan saadaan toimintaan. Tarkoituksena on perustaa valtion eläintautirahasto.

Ehdotuksella jatkettaisiin salmonellatartuntojen hävittämisen tukemista sikojen pitopaikoista. Eläin-terveysviranomaisella olisi vuoden pidempään eli vuoden 2024 loppuun asti mahdollisuus tehdä lopetuspäätöksiä sellaisista sioista, joiden lopetus on välttämätöntä salmonellatartunnan hävittämiseksi. Tällöin myös sikojen omistajilla olisi vuoden pidempään mahdollisuus saada osittaista korvausta kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet salmonellan hävittämisestä. Ehdotuksella vähennettäisiin sikalayrittäjiin salmonellatapausten yhteydessä kohdistuvaa kustannuspainetta ja turvattaisiin Suomen salmonellavalvontaohjelman jatkumisen edellytyksiä.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Asetusehdotuksella jatkettaisiin voimassa olevaa käytäntöä, joten sillä ei olisi vaikutuksia viranomaisten tehtäviin nykytilaan verrattuna.

Vaikutukset eläinten omistajiin

Asetusehdotuksella jatkettaisiin voimassa olevaa käytäntöä, joten vaikutukset eläinten omistajiin eivät muuttuisi nykytilasta.

Taloudelliset vaikutukset valtiolle

Eläinten salmonellavalvontaa tehdään kansanterveydellisistä syistä. Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen on arvioinut, että ihmisten salmonelloositapauksista aiheutuu EU:ssa vuosittain 3 miljardin euron kulut⁹.

Suomalaisen eläinten salmonellavalvonnan tarkoitus on estää ihmisten salmonellatartunnat mahdollisimman tehokkaasti. Valvonnan ansiosta salmonellan esiintyvyys on Suomessa poikkeuksellisen alhainen muuhun maailmaan verrattuna. Jos salmonellan esiintyvyys suomalaisissa sioissa kasvaisi, ihmisten salmonelloositapaukset todennäköisesti monikertaistuisivat¹⁰. Asetusehdotuksen tarkoitus on turvata sikojen salmonellavalvonnan jatkuminen siihen asti, kunnes saadaan perustettua pysyvämpi ratkaisu sikojen salmonellariskinhallinnan tukemiseen. Sikojen salmonellavalvonnan jatkaminen on edellytys sille, että Suomeen tuotavalta sianlihalla voidaan vaatia salmonellavapautta.

Eläintautilain (76/2021) nojalla eläintaudit luokitellaan erilaisiin tautiluokkiin. Salmonellatartunnat sioilla kuuluvat luokkaan ”valvottavat eläintaudit” (muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläintautien ilmoittamisesta sekä mikrobikantojen toimittamisesta annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus 325/2021). Eläintautilain 35 §:n 1 momentin mukaan silloin

⁹ EFSA. [EFSA explains zoonotic diseases – Salmonella](#). EFSA:n verkkosivu. Viitattu 24.8.2023.

¹⁰Ranta, J. *et al.* (2004). [Salmonella in Pork Production in Finland – a Quantitative Risk Assessment](#), vol. 3. Eela Publication, National Veterinary and Food Research Institute EELA, Finland, 108 s.

kun valvottavaa eläintautia esiintyy pitopaikassa, eläinten omistaja voi hakea Ruokavirastolta päättöstä pitopaikassa pidettävien eläinten lopettamisesta tai teurastamisesta. Ruokavirasto saa tehdä tällaisen päätöksen vain silloin kun eläintauti huomattavasti vaikeuttaa eläinten pitoa taloudellisista tai eläinten hyvinvointiin liittyvistä syistä ja kun eläinten lopettaminen tai teurastaminen on välttämättömyyksiä eläintaudin hävittämiseksi pitopaikasta. Päätöksen tekemisen edellytys on, että toimija sitoutuu tekemään pitopaikassa viranomaisen edellyttämät puhdistus- ja desinfektioimenpiteet. Eläimen omistaja vastaa viranomaispäätöksen toimeenpanosta. Eläintutilain 35 §:n 2 momentissa on asetuksenantovaltuus siitä, että maa- ja metsätalousministeriö voi säätää asetuksella eläintaukeista, joiden esiintyessä tai joilta epäiltäessä eläimen lopetus- tai teurastuspäätöstä ei voida tehdä.

Eläintutilain 83 §:n 3 momentin mukaan omistajalla on oikeus saada eläimestä, joka on määrätty lopetettavaksi tai teurastettavaksi 35 §:n 1 momentin nojalla, valtion varoista korvatuksi enintään kolme neljäsosaa eläimen käyvästä arvosta tai eläinlajikohtaisesta vakiokorvauksesta, josta on vähennetty eläimen jäännöskäyttöarvo.

Voimassa olevan MMM:n zoonoosiasetuksen 33 §:n 2 momentissa säädetään eläintutilain 35 §:n 2 momentin asetuksenantovaltuuden nojalla eläimistä, joita ei voi määrätä lopetettaviksi salmonellan hävittämiseksi. MMM:n zoonoosiasetuksen 33 §:n 2 momentin alkuperäisen muotoilun mukaan viranomaisen ei voi määrätä nautoja, sikoja, kanoja tai kalkkunoita lopetettaviksi salmonellan hävittämiseksi. MMM:n zoonoosiasetuksen 33 §:n 2 momenttiin tehtiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella 111/2022 väliaikainen muutos, joka on nyt voimassa vuoden 2023 loppuun asti ja jonka voimassaoloa jatkettaisiin tällä asetusehdotuksella vuoden 2024 loppuun. Väliaikaisella muutoksella momentista on poistettu siat. Eli väliaikaisella muutoksella on mahdollistettu se, että Ruokavirasto voi harkinnanvaraisesti määrätä sikoja lopetettaviksi salmonellatapauksissa. Tämä mahdollistaa sen, että sikojen omistaja voi hakea Ruokavirastosta korvausta niistä sioista, jotka Ruokavirasto on määrännyt lopetettaviksi salmonellan vuoksi.

Asetusehdotuksen aiheuttamat taloudelliset vaikutukset riippuvat siitä, kuinka paljon sikaloissa todetaan salmonellatartuntoja asetuksen voimassaoloaikana. Tartuntojen määrän lisäksi valtiolle aiheutuviin kustannuksiin vaikuttaa myös se, millaisissa sikaloissa tartunnat ovat. Emakko- ja yhdistelmä-sikalan salmonellatartunnasta aiheutuu suuremmat kustannukset kuin lihasikalan salmonellatartunnasta. Luonnollisesti myös sikalan koko eli siellä olevien eläinten lukumäärä vaikuttaa kustannuksiin.

Korvaukset lopetettaviksi määrättävistä eläimistä maksettaisiin valtion talousarvion momentin 30.20.20 (Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta, arviomääräraha) määrärahasta. Salmonellakorvausten johdosta ei ehdoteta lisämäärärahaa. Arviomääräraha on nykyisellään mitoitettu arvioitavissa olevan menotason mukaisesti. Asetuksesta mahdollisesti aiheutuvat lisämenot voisivat tämän vuoksi tarkoittaa korvausmenojen vähänkään kasvaessa tarpeen arviomäärärahan ylittämiseen tai määrärahan lisäämiseen lisäbudjettipäätösin.

Korvausmahdollisuus salmonellan vuoksi lopetettavista sioista tuli voimaan 10.2.2022. Valtio on tähän mennessä maksanut korvauksia noin 504 000 €. Tällä hetkellä kesken olevien tapausten korvaustarpeen arvioidaan olevan noin 209 000 €. Lisäksi tiedossa on salmonellatartunta kahdessa sikalassa, mutta tapausten selvittäminen on vasta käynnistymässä.

Tulevaisuudessa haettavien korvausten määrää on vaikea arvioida ja vuosien välinen vaihtelu voi olla suurta. Arvio vuosittaisesta määrärahatarpeesta korvauksiin on keskimäärin 1–2 miljoonaa euroa. Eläintautilain 83 §:n 3 momentin mukaan on mahdollista alentaa maksettavan korvauksen määrää, jos korvattavia tapauksia on paljon.

Muut toteuttamisvaihtoehdot

Elinkeino ja maa- ja metsätalousministeriö ovat aiemmin selvittäneet keskinäisen eläintautirahaston perustamista. Tarkoitus oli, että rahastosta olisi korvattu suurimmat salmonellasta aiheutuvat vahingot. Selvittämisen aikana kävi ilmi, että keskinäiseen rahastoon olisi sovellettu vakuutuslainsäädäntöä, mistä olisi aiheutunut runsaasti hallinnollista taakkaa. Ongelmia olisi syntynyt Euroopan unionin valtioneuvoston päätösten suhteen, sillä rahastomaksujen tukeminen olisi edellyttänyt, että myös olemassa olevien vakuutusyhtiöiden vakuutusmaksuja tuettaisiin. Eri sikalayrittäjät olisivat joutuneet eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, onko tilalla tuen piirissä oleva tilakohtaisesti otettu vakuutus vai onko tilalla tuen ulkopuolella oleva ryhmävakuutus. Edellä mainituista syistä johtuen ei ollut edellytyksiä perustaa keskinäistä eläintautirahastoa.

Maa- ja metsätalousministeriössä selvitetään Orpon hallitusohjelman mukaisesti tautirahaston perustamista. Salmonellan torjuntaa voitaisiin jatkossa tukea valtion rahastosta. Maa- ja metsätalousministeriössä on asetettu tarkoitusta varten säädöshanke sekä perustettu työryhmä. Työryhmä toimii syys–joulukuussa 2023 ja tänä aikana viranomaiset ja sika-alan edustajat selvittävät käytännön edellytykset valtion rahaston perustamiseksi. Tarkoitus on, että rahaston toiminta käynnistyy vuoden 2025 alusta tai viimeistään vuoden 2026 alusta.

VALMISTELU

Asetus on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä virkatyönä. Asetusehdotus oli lausunnolla 11.9.2023–25.10.2023. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta: aluehallintovirastot, Elintarviketeollisuusliitto ry, Eläinlääkärihygienikkojen yhdistys ry, Eläinten terveys ETT ry, Helsingin yliopiston eläinlääketieteellinen tiedekunta, Lihakeskusliitto ry, Luonnonvarakeskus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, Ruokavirasto, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen eläinlääkäriliitto SELL ry, Suomen Kunnaneläinlääkäriliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Siipikarjaliitto ry, Suomen Tarkastuseläinlääkäriyhdistys ry, Suomen Teurastamoyrittäjät ry, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f., Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, valtiovarainministeriö, Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry.

LAUSUNTOPALAUTE

Asetusehdotukseen saatiin lausunto seuraavilta tahoilta: Elintarviketeollisuusliitto ry, Helsingin yliopiston eläinlääketieteellinen tiedekunta, Luonnonvarakeskus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen eläinlääkäriliitto SELL ry, Suomen Siipikarjaliitto ry ja valtiovarainministeriö. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa asiasta.

Kaikki lausunnonantajat kannattivat asetusehdotuksen tavoitteita. Sikojen salmonellavalvonnan jatkamista pidettiin tärkeänä. Valtiovarainministeriötä lukuun ottamatta kaikki lausunnonantajat kannattivat myös asetusehdotusta. Ehdotettu asetusehdotus katsottiin perustelluksi, jotta saataisiin aikaa valmistella pysyvämpi ratkaisu salmonellariskinhallinnan tukemiseen.

Suomen eläinlääkäriiliiton lausunnossa todettiin, että pysyvämpää ratkaisua salmonellariskinhallintaan perustettaessa olisi huomioitava valvontaviranomaisten resurssien riittävyys. Pysyvämmän salmonellariskinhallintaratkaisun valmistelu on tällä hetkellä käynnissä maa- ja metsätalousministeriön asettamassa työryhmässä, jossa on sekä toimijoiden että viranomaisten edustus. Työryhmässä pohditaan myös tarvittavia resursseja.

Suomen Siipikarjaliitto toi lausunnossaan esiin, että korvausmahdollisuus tulisi koskea salmonellan vuoksi lopetettujen sikojen lisäksi myös vastaavasta syyistä lopetettua siipikarjaa, sillä salmonellavakuutusten saatavuus on heikentynyt ja vakuutusehdot ovat tiukentuneet myös siipikarjan tuotantoketjussa. Ehdotusta ei voitu huomioida. Maa- ja metsätalousministeriön tietojen mukaan sikasektorin tilanne on erityisen vaikea. Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin seuraa tilannetta kaikkien salmonellavalvonnan piirissä olevien eläinlajien osalta.

Valtiovarainministeriön lausunnossa todettiin, että asetusehdotuksesta aiheutuvaksi arvioidut menot olisivat huomattava osa valtion talousarvion momentin 30.20.20 määrärahasta, joka on mitoitettu muihin säädöksiin perustuvien käyttötarkoitusten mukaisesti. Määrärahan korotusta on jo jouduttu esittämään lintuinfluenssan torjunnasta aiheutuvien kustannusten vuoksi. Asetusehdotuksesta aiheutuisi tarve lisätä momentin arviomäärärahaa. Lausunnossa todetaan, että MMM:n zoonoosiasetuksen 33 §:n väliaikainen muutos oli tarkoitettu kertaluonteiseksi ja koskemaan vain vuosia 2022–2023. Valtiovarainministeriö pitää perusteltuna, että asetusehdotuksen hyväksyttävyyttä linjataan ennen sen esittelyä. Maa- ja metsätalousministeriö huomioi esitetyt näkökohdat jatkovalmistelussa.

Lausuntokierroksen jälkeen asetusehdotusta on muutettu siten, että MMM:n zoonoosiasetuksen 33 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus olisi voimassa vuoden 2024 loppuun, eikä vuoden 2025 loppuun, mikä korostaa ratkaisun väliaikaista luonnetta ja tarvetta pysyvän riskinhallintaratkaisun löytämiseen.

VOIMAANTULO

Asetuksen voimaantulon ajankohdaksi ehdotetaan 15.12.2023.

YKSITYISKOHTAINEN SISÄLTÖ

Voimassa olevan MMM:n zoonoosiasetuksen 33 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen voimaantulosäännöksen mukaan väliaikainen asetusmuutos on voimassa 10.2.2022–31.12.2023. Voimaantulosäännöstä muutettaisiin siten, että väliaikainen asetusmuutos olisi voimassa 31.12.2024 saakka.